

HRVATSKI glasnik

Godina XV., broj 35.

1. rujna 2005.

cijena 80 Ft

Foto: Bernadeta Blažetin

Zvonilo je...

IZ SADRŽAJA:

„Događaji tjedna”
str. 2.

Ocjena omladinskoga
položaja u Gradišću
str. 3.

Odličja Antunu
Kričkoviću i Ernestu
Eperjessju
str. 4. – 5.

Hrvatski dan u Kalači
str. 6.

Pedagoška savjetovanja
str. 7.

Etnografija Hrvata
u Mađarskoj – 2004.
str. 8.

Slikar Andrija Grajić
str. 9.

Minjorod, selo koje
smo zaboravili
str. 10. – 11.

Šopronski Hrvati u
jačkarnom zboru
str. 12.

Vragolan na biciklu
str. 13.

Konoplje za kemljan-
sko Hrvatstvo
str. 14.

Danijela bi koncerti-
rala i u Ugarsko
str. 15.

Hrvatski dan
u Martincima
str. 16.

„Događaji tjedna“

CINDROF – Općina Cindrof u austrijskom Gradišću je dodijelila titulu počasni građanin župniku Jožefu Hirschlu. Rođeni Petroviščanin je 15 godina vršio božju službu u Cindrofu. Župnik će od 1. rujna stupiti u mirovinu. Općina mu se na ovaj način zahvalila za njegove zasluge koje je učinio za svoju župu, vjernike i općinu. Njega će naslijediti župnik iz Cindrofa Tome Krojer. Prilikom 70. rođendana koncem svibnja župnik Hirschl je odlikovan časnim prstenjem općine Cindrof.

POTONJA – Hrvatski dan održao se u subotu 27. kolovoza i u malom podravskom naselju Potonji. U prijednevnom satima je na nogometnom igralištu organizirano natjecanje za učenike osnovnih škola. U poslijepodnevnom satima također je predana na upotrebu obnovljena svlačionica na nogometnom igralištu i odigrana prijateljska nogometna utakmica mještana Potonje i gostiju iz Gornje Bazje iz Republike Hrvatske. Tijekom večeri nastupili su tamburaši i folklorasi iz Starina „Biseri Drave“, pjevački zbor „Vunenaš“ iz Novog Sela te plesni ansambl „Baranja“ iz Pečuha. Danu sela u Potonji je sudjelovao i župan Županije Šomođ István Gyenesei.

BROĐANCI – Olimpijada starih športova Brođanci, 33. po redu, započela je u četvrtak 25. kolovoza likovnom kolonijom u hotelu Termia u Bizovačkim Toplicama. Nastavila se u subotu 27. kolovoza revijalnim kuhanjem čobanca na olimpijskom stadionu Brođanci te u nedjelju 28. kolovoza kada je bila i svečanost otvaranja 33. Olimpijade starih športova u Brođancima. Nakon natjecanja u starim športovima te drugih sadržaja, Olimpijada je završena kulturno-zabavnim programom.

BUDIMPEŠTA – Uskoro se otvara između Mađarske i Austrije u Gradišću 18 malograničnih prijelaza za turiste. Otvaranjem tih prijelaza se želi jačati suradnja između žitelja s jedne i druge strane granice i bolje iskoristi turistička ponuda. Granični prijelazi će biti otvoreni od 1. prosinca do 31. ožujka od 7.00 do 19.00 sati, a u preostalo vrijeme godine od 6.00 do 22.00 sata. Malogranični prijelazi će biti otvoreni uz turističke staze i u blizini spomenik mjesta i vjerskih spomenika koje posjećuju hodočasnici među kojima je veliki broj iz redova hrvatske zajednice u Gradišću.

Tjedan koji smo ostavili iza nas i koji polako već zaboravljamo jer smo duboko zakoračili u početak mjeseca rujna, obilovao je mnogobrojnim padavinama, koje su prekrile Europu, izazivajući pravu vodenu stihiju. Vodostaj rijeka se naglo počeo penjati u koritima i ugrožavati područja kroz koja teku. Dugo kišno ljeto polako se približava kraju, a meteorolozi najavljuju početak rujna u suncu, a potom nastavak već viđenog. Vočke na granama nisu zadovoljne ovolikom količinom oborina, tako da će urod biti veoma slab i nekvalitetan. Već prošli tjedan i djecu i roditelje polako je počela obuzimati groznica. Ubrzano se bližio početak nove školske godine. Treba provjeriti da li je prošlogodišnja torba i pernica još upotrebljiva, hlače su davno postale kratke, cipele premale, jesenskoj jakni rukavi više nisu u redu, a obiteljski proračun uvijek ostaje isti. I mi smo pokušali početkom tjedna dobiti zbornice naših škola i ured ministarstava te se obavijestiti o stanju na terenu. Moramo pričekati s brojkama jer mnogi nam još uvijek nisu mogli kazati koliko djece očekuju u svojim razredima. Neke škole koje su na popisu škola u kojima se predaje i hrvatski jezik jedva da mogu skupiti pet do šest učenika koji u obliku kružoka žele učiti hrvatski, neke nisu mogle pokrenuti nastavu hrvatskog jer u prvom razredu nije bilo osam prijavljenih učenika. Teška je školska torba za Hrvate u Mađarskoj. Škole o kojima smo još prošle godine nagovještavali kako bi mogle preći na dvojezičnost ove godine duboko šute, a vrijeme prolazi, svaka sekunda je dragocjena. S druge strane pečuška i santovačka škola bilježe rekor-

dan broj upisanih učenika u posljednjih pet godina. Nadajmo se kako njihovi polaznici za razliku od rezultata ankete koje su proveli mladi Gradiščanci među gradišćansko-hrvatskom mladeži u Mađarskoj će u više od sedam posto dobro naučiti i govoriti i čitati hrvatski, jer tada će moći i pročitati stranice našega tjednika i kao odrasli ljudi naravno ako ih u sklopu „projekta“ izgradnje i očuvanja nacionalnog identiteta u njihovim vrtićima i školama njihovi nastavnici priviknu na to, ili njihove obitelji, manjinske samouprave u naseljima gdje oni obitavaju. Ovdje nemojmo zaboraviti kako se često pozivamo na činjenicu kako je škola preuzela ili mora preuzeti ulogu obitelji u izgradnji identiteta i kulture mladih Hrvata u Mađarskoj, te u izgradnji i upoznavanju sustava vrijednosti i postignuća hrvatske zajednice i na poljima koja prevazilaze okupljanja vida hrvatskih dana ili članstva u folklornim društvima te taborovanja na obalama najljepšeg mora na svijetu. Krovna politička organizacija je organizirala početkom tjedna dva usavršavanja, jednodnevno Savjetovanje za odgajateljice i Savjetovanje za nastavnike. S nekoliko odgajateljica sam se srela u vlaku. Kažu da ih je bilo jako malo, te da je jedno od predavanja održano na mađarskom jeziku, te kako mnoge kolegice u svojim sredinama rade u uvjetima rada koji su protuzakoniti. Javno naravno nitko nema hrabrosti govoriti o tome, jer u pitanju su ipak egzistencije i radna mjesta, a narodnosne glavarine kao i politika pozitivne diskriminacije često samo na papiru zvuče zvučno.

Branka Pavić Blažetin

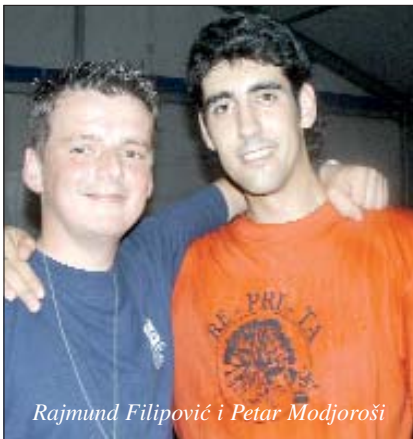

Aktualno

Ocjena omladinskoga položaja u Gradišću

Članstvo, jezično znanje, hrvatska informativnost...

Petar Modjoroši i Rajmund Filipović, u ime Društva gradišćanskohrvatske mladine u Ugarskoj rasposlali su sredinom ljeta na hrvatskom jeziku upitnike u svako gradišćansko selo, da bi na ukupno 12 pitanj odgovorili mladi ljudi, Hrvati. Tako u ovoj anketi je sudjelovalo 150 mladih

Rajmund Filipović i Petar Modjoroši

U proljeće ljeti gvišno ni napravljena ovakova ocjena u omladinskom krugu naše regije, kakovu su pripravili dva oduševljeni studenti nedavno, a i prikazali ter predstavili rezultate, prilikom gradišćanskoga tabora u Prisiki. Koljnofac, Petar Modjoroši i Petrovišćan Rajmund Filipović, u ime Društva gradišćanskohrvatske mladine u Ugarskoj rasposlali su sredinom ljeta na hrvatskom jeziku upitnike u svako gradišćansko selo, da bi na ukupno 12 pitanj odgovorili mladi ljudi, Hrvati. Tako u ovoj anketi je sudjelovalo 150 mladih, od Bizonje do Petrovoga Sela, ki su u tri veći tematski krugi dali izjave, napisali odgovore. Na listiću se je najprlje pitalo za osobne podatke (prez imen) kade živiš, starost, potom pak za hrvatsku informiranost (koje novine se štu, ke emisije se gledaju na tv, sluša li se radio i da li je poiskana web-stranica na internetu). U drugom dijelu upitnika je išlo za članstvo, pripadnost hrvatskim društvam i za priredbe, ke su poiskane po mišljenju mladine.

Postavila su se pitanja i u svezi s jezičnim znanjem ter su bili ispitivači znatiželjni i na to, kade se govori hrvatski jezik. Mala statistika, ka naravno ne more biti u pravom smislu riči mjerodavna za diblju analizu današnjega položaja naše mladine, ali bojsek drži neko zrcalo pred gradišćanske obraze, pokazuje neke tendencije, nosi u sebi i za širju javnost par presenetenj.

Prez da bi se došlo do daljnjih i strašno pametnih zaključkov, zanimljive podatke bi sad predali i našim štiteljem. Osobe, ke su bile spremne odgovarati na pitanja, su po

starosti podijeljene u tri grupe. Tako su se ekstar zeli mladi ispod 16 ljet, u drugu grupu su pripadale osobe od 17 do 24 ljet starosti, a treća je kategorija otvorena za „zrelije” ljude, od 25 ljet. S naše strane najveća je pažnja spohadjala ona pitanja ka su se odnosila na novine, televiziju, radio na hrvatskom jeziku. Ovi pobrani podatki su vridni dokazi, kako ima u ovom zapadnom dijelu Ugarske veći uticaj gradišćanska rič ka je napisana u Austriji, i kako su značajno bolje gledane i poslušane hrvatske emisije primljene iz Austrije, nego hrvatske novine, televizija ili radio, unutar naših granic. Prvo pitanje „Čitaš li novine na hrvatskom jeziku?” je dalo izbor iz mogućnosti pet najpoznatijih listov, novin iz Austrije i Ugarske. 50% pitanih ispod 16 ljet šte *Hrvatske novine* (Tajednik Hrvata u Austriji), dokle *Hrvatski glasnik* 45% njih pozna. 5% je označilo austrijski omladinski list *Novi glas*. U drugoj kategoriji od 17-24 starosti, *Hrvatski glasnik* samo jednim procentom ostaje daleko od čitanosti *Hrvatskih novin*. (45-44%) Jako je malo onih ki štu *Crikveni glasnik* (Austrija), *Novi list*, ali ovde se pojavljuje i naš književni list *Pogledi*. 6% mladih izostavlja iz svojega žitka hrvatsko štivo. Iznad 25 ljet starosti većina kaže da joj je bolje poznat *Hrvatski glasnik* (48%) nego *Hrvatske novine* (41%), *Crikveni glasnik* (7%), *Novi glas* (2%) i *Pogledi* (2%) se najdu na kraju liste. Med televizijskim emisijama na hrvatskom jeziku je najgledanija u svakoj grupi *Dobar dan Hrvatii*, emitirina iz Austrije nedilju otpodne, snimljena u cjelini na gradišćanskom jeziku. *Hrvatsku kroniku* gleda ispod 16 ljet 25% gradišćanskih mladih, izmedju 17-24 ljet starosti 23%, a iznad 25 ljet 17% mladih. Po anketi HRT1 je najpopularniji kanal hrvatske televizije. Mogućnosti za slušanje hrvatskoga radija nisu tako detaljno istražene, samo su se očekivali odgovori *da* ili *ne* na pitanje. Po tom, ispod 16 ljet 45% mladih kaže da nima nikakove mogućnosti slušati radio na hrvatskom jeziku, dokle je to med mladi ljudi od 17 do 24 ljet starosti 34%, a iznad 25 ljet 26% je mišljenja da nima mogućnosti slušati hrvatski radio. Kako je rekao petroviski ispitivač Rajmund Filipović, za njega su bili oni odgovori za

veliko iznenadjenje koji su dospili na pitanje, jesu li mladi poiskali dosad ku web-stranicu na hrvatskom jeziku. Ispod 16 ljet 30% mladih je reklo da je jur poiskalo hrvatske stranice na internetu, dokle je u drugoj kategoriji 58%, a iznad 25 ljet starosti 54% se vraća k hrvatskim informacijam na kompjutori. Kako je ispalo, med gradišćanskimi mladi su u manjini oni ki nisu člani nikakovoga hrvatskoga kulturnoga društva, samouprave, a uza to je jako malo tih, ki ne posjećuju regionalne hrvatske priredbe.

Još jednoč su pažnje vridni oni odgovori koji se bavu s hrvatskim znanjem trih grup. Po svojoj peršonalnoj ocjeni, med najmladjimi već od polovice malo zna po hrvatski, dokle su u istom broju oni ki dobro znaju ali nek razumu jezik (21%). Odgovor „jako dobro” ili „ništ” ne znaju po hrvatski, je dalo 3-3% mladih. U drugoj kategoriji 42% mladih kaže da dobro vlada s hrvatskim jezikom, dokle 4% ništ ne zna po hrvatski. Iznad 25 ljet starosti dobro zna jezik 45%, jako dobro i odlično se pomina po hrvatski 7-7%, a ništ ne zna 4%.

Kade se pak hasnuje hrvatski jezik, većina još svenek je odgovorila u svakoj grupi da doma, potom ide Hrvatska, kot mjesto ljetovanja ter nadalje gostovanja, tabori, festivali, škola.

Ova mala analiza mladih studentov, iako nije i ne more biti konačna i savršena, svakako je hvalevridna, jer se u njoj nalazi trud i djelo, a najbolje se mora cjeniti i pel-dodavnom zeti zainteresiranost ter hrabrenost s kom su se obratili prema omladinskom položaju dvi spomenute peršone, ke još pravoda vidu perspektivu u daljnjem gradišćanskom omladinskom djelovanju.

-Tih-

ZAGREB – Od 15. listopada do 15. studenog 2005. brojnim i raznolikim događanjima posvuda u Hrvatskoj obilježiti će se Mjesec hrvatske knjige, manifestacija koja okuplja knjižničare, književnike, nakladnike, kulturne djelatnike i čitatelje. Organizatori su Knjižnice grada Zagreba, a pokrovitelj Ministarstvo kulture. Ovogodišnji Mjesec odvijati će se pod geslom Vratimo se poeziji.

1. Cjelokupna manifestacija ove je godine posvećena poeziji, a u povodu obilježavanja mnogih obljetnica pjesnika, među kojima je svakako jedna od najvećih 100. rođendan Dragutina Tadijanovića.
2. Manifestacija se održava pod geslom Vratimo se poeziji.
3. Svečano otvorenje Mjeseca hrvatske knjige 2005. bit će 15. listopada u Benkovcu, gdje se ovih dana otvara nova knjižnica.
4. Tijekom manifestacije provest će se već tradicionalni kviz za poticanje čitanja koji je ove godine u znaku 200. godišnjice rođenja Hansa Christiana Andersena. Kviz pod nazivom Dobar dan, gospodine Andersen, održat će se u knjižnicama za djecu i mladež diljem Hrvatske, a putem knjižnica, škola i kulturnih društava i za hrvatsku djecu u susjednim zemljama.

BEČ – Savezno kancelarstvo Austrije je ljetos raspisalo nagradu priznanja za prekogranično kulturno djelovanje. Nagrada vrijedna 11.000 eura uručuje se za najbolje prekogranične suvremene kulturne projekte i programe. Predani natječaji su trebali imati za cilj dugoročnu suradnju između Austrije i novih članica Europske unije. U prvom redu se uvažavaju regionalne kulturne inicijative u Gornjoj i Doljnoj Austriji, Gradišću, Štajerskoj i u Koruškoj, a na natječaju su mogli sudjelovati i umjetnici i kulturna društva iz Češke, Slovačke, Ugarske i Slovenije. Radovi su trebali sadržati tematiku: kulturna suradnja susjedom i međusobno poštivanje. Do 15. rujna Odjel za kulturu Saveznoga kancelarstva Austrije će informirati sve one koji su poslali radove na natječaj.

BELI MANASTIR – 11. rujna KUD „Mohač“ nastupa na smotri folkloru u Belom Manastiru, gradu s kojim grad Mohač već dugi niz godina ima prijateljske veze.

Odličja Antunu Kričkoviću i Ernestu Eperjessyju

Počasni križ Republike Mađarske za zasluge u očuvanju narodnog kulturnog blaga

U opomenama svome sinu Emeriku Sveti Stjepan je između ostaloga zapisao: „Jednojezična zemlja je slaba i ranjiva”. Mislim da to važi i za zemlje s jednom kulturom. Samo bogatstvo raznovrsnosti može stvoriti narod koji će realno sagledati sebe i biti ponosan na svoje vrijednosti i na sebe, ali bez osjećaja manje vrijednosti u odnosu prema drugim narodima i na taj način činiti organski dio Europe – kazao je prilikom uručenja odličja NAŠIM SLAVLJENICIMA, ministar kulturne baštine András Bozóki

Stvaranje je smisao postojanja

Temelji njegovog izuzetno bogatog i šarolikog stvaralačkog opusa se kriju u užem zavičaju, u etnički mješovitom naselju Gari. U ovoj zajednici je upoznao ljepotu bunjevačkih pjesama, gracioznost i ljupkost bunjevačkih plesova, važnost očuvanja tradicija, moć rituala i vjere, poštivanje individua i prirode. U prelijepoj garskoj crkvi je upijao miris tamjana i zvuk orgulja. Tradicija, vjera i ljubav se isprepliću u svim njegovim koreografijama.

Nakon završetka Visoke škole upoznaje se s poznatim kompozitorom Tihomirom Vujičićem i s njim počinje sakupljati folklorno blago Južnih Slavena u Mađarskoj. Odlazi u Zagreb i od 1958. godine je plesač poznatog folklornog ansambla „Lado”. Uz pomoć tadašnjeg voditelja, poznatog etnologa dr. Ivana Ivančana skuplja materijale i po Dalmaciji. Vraća se u domovinu i uz pomoć DSJS-a osniva Južnoslavenski središnji ansambl. Njegova je prva koreografija *Momačko kolo* (1959.). Na Festivalu komornih plesova (1964.) ansambl s kompozicijom *Bilo ih je devet* osvaja I. mjesto. Balada oživljuje uspomenu na Kosovsku bitku, u koreografiji je dominantan kontrast tišine i zvuk bubnjeva, solo i lančani ples. Koreografija *Skoplje '63* je rađena u spomen žrtvama potresa u Makedoniji. Nakon toga slijede plesna djela

antičke kulture *Elektra, Antigona, Oresteia*. Godine nakon 1970. označavaju drugo razdoblje njegove karijere. Na plesачkoj paleti pronalazi nove oblike, prvenstveno je stil Marthe Graham osjećao bliskim. U stvaralačkom opusu se pojavljuju i biblijske teme – *Bludni sin, Job, Esterina molitva*. Tu nit nastavlja u koreografijama *Castor i Poluks, Siziif, In memoiram, Prometej, Salve Regina, Carmina Burana, Relacije i Polovi*. U kakvom se odnosu čovjek s čovjekom, pojedinac sa zajednicom ili zajednica s pojedincem? Pitanja na koja uvijek tražimo odgovor.

Antun Kričković je jedan od rijetkih Hrvata u Mađarskoj čije koreografije su bile videne i u Operi na Gala programu, ili tko je nositelj toliko brojnih priznanja (Brončano odličje za rad Narodne Republike Mađarske (1971.), Erkelovo odličje (1976.), Srebrno odličje za rad Narodne Republike Mađarske (1979.), SZOT-ovo odličje (1984.), Odličje zaslužni umjetnik Narodne Republike Mađarske (1989.), Odličje malog križa Republike Mađarske (1995.) Zaslužni umjetnik Republike Mađarske (2002.) Počasni križ Republike Mađarske (2005.)).

Kričković neumorno stvara. I dok pišem ovaj članak na putu je prema Istanbulu da očara znatizeljnu publiku.

Viteški križ Republike Mađarske za zasluge na polju znanstvenog istraživanja folklornog blaga te za djelovanje na polju narodnosnog obrazovanja

Dr. Ernest Eperjessy, etnolog i organizator narodnosnih etnoloških izdanja

Ernest Eperjessy rođen je 30. kolovoza 1929. godine u Almamelléku. Osnovnu školu završio je u Sasrétu, srednju školu u Sigetvaru, Novom Sadu i Pečuhu. Njegovo školovanje pomagala je rodbina, a godinu dana proveo je u franjevačkom samostanu. Učiteljsku diplomu stiče u Biskupskoj učiteljskoj školi u Pečuhu 1948. Još iste godine imenovan je za učitelja u Órtilosu-Szentmihályhegyu.

Sustavno vodi folklorna istraživanja među tamošnjim Mađarima, Hrvatima, Slovencima, Romima te u drugim krajevima Mađarske među Srbima. Postaje članom Mađarskog etnografskog društva 1963., a od 1972. najprije tajnikom, a zatim predsjednikom Narodnosnog stručnog odjela ovog društva. Godine 1975. uključio se u organiziranje Međunarodnih etnografskih narodnosnih konferencija. Od 1975. pomaže izdavanje narodnosnih etnografskih edicija te od 1992. godine postaje urednikom serijskih narodnosnih etnografskih izdanja u Mađarskoj (devet manjina ima etnografska izdanja). Sustavno vodi folklorna istraživanja o manje poznatom kraju Šomodske županije u Želicu. Pored toga istražuje baštinu Hrvata, Mađara, Slovenaca, Roma u Zadunavlju kao i folklor i pučko praznovjerje Srba u okolici Budimpešte. Dosada je o datoj problematici objavio dvije samostalne zbirke i oko četrdesetak studija. Mađarski etnografski muzej od 1969. godine čuva oko 1200 njegovih fotografija. Muzeju Thury György u Velikoj Kaniži podario je više stotina skupljenih predmeta.

Kao vanredni student od 1958. do 1964. studira na odsjecima za povijest, mađarski

jezik i etnografiju. 1972. „Summa cum laude” doktorira iz jezikoslovlja.

Škola u Órtilosu-Szentmihályhegyu je nasilno priključena okružnoj školi te se Eperjessy 1964. godine preselio u Budimpeštu. Tri godine radi u Gimnaziji Kölcsey. Od 1967. do 1972. je suradnik Demokratskog Saveza Južnih Slavena. Na Odjelu za narodnosti Ministarstva prosvjete radi kao savjetnik, potom kao glavni savjetnik i kratko vrijeme bio je načelnikom odjela.

Svojim radom u Ministarstvu nastojao je pomoći nacionalnim manjinama. U njegovo vrijeme je izgrađena mreža narodnosnih knjižnica, započeta je nabava knjiga iz inozemstva, postavljanje dvojezičnih natpisa, davanje imena istaknutih pojedinaca narodnosnog podrijetla ulicama, uvođenje u matične knjige narodnosnih imena, u matičnoj zemlji dobivanje stipendija za narodnosne studente, utemeljenje zavičajnih kuća, muzeja. Zahvaljujući i njegovom zalaganju danas imamo visokoobrazovane novinare, profesore, liječnike, inženjere koji su završili studij u matičnoj zemlji.

Prije 1990. pet puta je odlikovan u Mađarskoj, a tri puta u Poljskoj. Grad Poznan ga 1987. godine proglašava počasnim građaninom. Počasnim članom Mađarskog etnografskog društva postaje 1997. godine. Nositelj je odličja Mađarskog etnografskog društva „Pro minoritatum ethnographiae”. Dana 20. kolovoza 2005. je primio odličje Viteškog križa Republike Mađarske. Čestitamo!

Duro Franković

ERNEST EPERJESSY – Jako sam uzbuđen, nisam računao s tim. Doista je prekrasan osjećaj znati da nismo uzalud sijali sjeme, jer kad gledam hrvatske emisije na televiziji ili čitam novine, svoje učenike srećem.

Možda je i moja zasluga da smo ih prije 25-30 godina poslali studirati na sveučilišta u njihove matične zemlje. Dijelom je moja zasluga i to, što su nazivi naselja s višenacionalnim stanovništvom i nazivi manjinskih institucija danas ispisani i na jezicima manjina, da postoji visoka škola, fakultet, knjižnice, muzeji... Tako osjećam da je i moj rad u tome. Ovim odlikovanjem i taj rad se priznaje. Kao etnolog prije svega sam istraživao narodne običaje i kulturu Hrvata u Mađarskoj, te njihovu simbiozu s Mađarima. Živimo jedni pored drugih, povezani smo nebrojenim nitima i na području kulture. Nadam se kako sam pridonio tomu da će i nakon 100 ili 200 godina biti odakle crpiti, ali da tako bude, trebamo spasiti ono što se još spasiti dade.

ANTUN KRIČKOVIĆ

– Iskreno rečeno nisam se nadao priznanju, tjedan dana prije dodjele sam dobio obavijest o tome. Drago mi je, veoma mi je drago i milo

što me nisu zaboravili. Cijeli svoj život sam posvetio plesu i plesnoj umjetnosti i mojim koreografijama. Radim za narod, za naš narod, za mađarski narod, za svakoga. Imam puno planova ali težište moje djelatnosti sada je na radu s dicom, radim za našu dicu. Odgajajmo ih u ljubavi prema umjetnosti. Ovo odličje i sva druga odličja koja sam dobio nisu samo moja, to je priznanje mojim plesačima koji vole i poštuju ples, to je priznanje i Marikinog (Marija Silčanov) rada.

(t. š.)

Hrvatski dan u Kalači

Prisjećanje na preporoditelja bačkih Hrvata, biskupa Ivana Antunovića

Ako smo mi Hrvati u Mađarskoj, onda moramo sačuvati naš materinski jezik. Ali ni to nije dovoljno, moramo ga i predati svojoj djeci. Nije dosta samo u nekim prigodama i u svečanom odijelu ili nošnji rabiti naš jezik. On se mora rabiti svakodnevno, a najuspješnije se može sačuvati u obitelji gdje je on razgovorni jezik. Dok su djeca jezik učila u obitelji, dotle su znala hrvatski, a danas kada ga trebaju učiti u vrtiću i školi, on se gubi.

Ladislav Bačmai

U suorganizaciji Bačkog ogranka Saveza Hrvata u Mađarskoj i Kalačko-kečkemetske nadbiskupije, u nedjelju, 21. kolovoza, u Kalači je održan već tradicionalni Hrvatski dan, koji je svečanim otkrivanjem spomen-ploče u predvorju nekadašnje kanoničke kuće prvi put priređen još 2001. godine, u povodu 125. obljetnice imenovanja Ivana Antunovića za naslovnog biskupa.

U kalačkoj katedrali posvećenoj Uznesenju Blažene Djevice Marije tom je prigodom služeno misno slavlje na hrvatskome jeziku koje je predvodio seksarski župnik Ladislav Bačmai, uza sudjelovanje santovačkoga župnika Imreya Polyáka.

U svojoj prigodnoj propovijedi velečasni Bačmai na prvome mjestu istaknuo je važnost materinskoga jezika.

– Ako smo mi Hrvati u Mađarskoj, onda moramo sačuvati naš materinski jezik. Ali ni to nije dovoljno, moramo ga i predati svojoj djeci. Nije dosta samo u nekim prigodama i u svečanom odijelu ili nošnji rabiti naš jezik. On se mora rabiti svakodnevno, a najuspješnije se može sačuvati u obitelji gdje je on razgovorni jezik. Dok su djeca jezik učila u obitelji, dotle su znala hrvatski, a danas kada ga trebaju učiti u vrtiću i školi, on se gubi.

Stoga je velečasni Bačmai istaknuo da bi se hrvatski trebao više govoriti u vrtićima i školama, a to isto vrijedi i za crkvu. Dobro

je da se u nekim naseljima organiziraju razni vjerski susreti, ali bi isto tako bilo dobro da se u naseljima gdje žive Hrvati redovito organiziraju hrvatske mise, da imamo odgovarajuće molitvenike i pjesmarice na hrvatskom jeziku. A za to nam je potrebno sačuvati našu baštinu, sakupiti i objelodaniti ono što se još može.

Naravno, trebamo inzistirati i na tome da hrvatski svećenici služe po našim naseljima. Ali na žalost u prošlosti na ovo nismo obratili dovoljnu pažnju. Nikad nemojmo reći „Dobro nam je i mađarski”. Dakako, razumijemo i mađarski, ali nam nije dobro. Ne dajmo svoju riječ, ne dajmo svoje pjesme i molitve. Ako nećemo moliti i pjevati na hrvatskome jeziku, nećemo rabiti ni materinski jezik – rekao je velečasni Bačmai.

Kalačka prvostolnica toga nedjeljnog predvečerja odzvanjala je hrvatskom pjesmom i molitvom, a ispunjena vjernicima koji su pristigli u velikome broju iz hrvatskih naselja u Bačkoj. Među njima su bili predsjednik Saveza Hrvata u Mađarskoj Joso Ostrogonač, predsjednica Bačkog ogranka Angela Šokac Marković te predstavnici hrvatskih samouprava i udruga. Misa je uljepšana pjevanjem šokačkoga crkvenog zbora iz Santova u pratnji kantora Ferenc Búranya na orguljama, a na kraju je, po običaju, zajednički otpjevana pjesma Kraljice Hrvata.

Nakon mise ispred nekadašnje kanoničke kuće u kojoj je živio biskup Ivan Antunović održana je mala prigodna svečanost. Okupljenima se obratila Angela Šokac Marković, koja je ukratko podsjetila na život i djelo preporoditelja bačkih Hrvata, koji je rođen 19. lipnja 1815. godine u Kunbaji, a 1838. zaređen za svećenika. Dugogodišnji župnik u Aljmašu i kanonik u Kalači, 1876. imenovan je za naslovnog biskupa. Kao uzoran svećenik i pastoralni djelatnik, svjestan svoga poziva i zadatka, radio je na jačanju vjere i nacionalnog identiteta svojih sunarodnjaka, bunjevačkih i šokačkih Hrvata. Pridajući važnost pisanoj riječi, piše knjige i pokreće novine na materinskom jeziku.

– Primjerom svoga života zadužio nas je da ovu spomen-ploču, podignutu u njegovu

čast, svake godine oživimo sjećanjem na njegova djela i polaganjem cvijeća. Zato položimo vijence u duhu njegovih riječi: „Sve za vjeru, narodnost i riječ svoju” – reče predsjednica bačkog ogranka Saveza Hrvata u Mađarskoj, nakon čega su predstavnici hrvatskih zajednica položili vijence ispod spomen-ploče u nekadašnjoj kanoničkoj kući koja se nalazi pokraj kalačke katedrale.

Potom su sudionici nastavili druženje uz malo okrepe u podrumu župnoga dvora, a uz razgovor nakon pjesme „Kolo igra” zaigralo se i bačko kolo, a nisu izostali ni poznati bunjevački i šokački bečarci. Za dobro raspoloženje pobrinuo se mladi orkestar KUD-a „Tanac” koji radi pod vodstvom Antuna Vizina.

I ovogodišnji vjerski susret u Kalači pokazao je da svako okupljanje hrvatske zajednice pridonosi jačanju osjećaja zajedništva i nacionalne svijesti. Za uspješnost priredbe zaslužni su i mjesni organizatori, članovi crkvene općine koji danas žive u Kalači: Bariša Dudaš, podrijetlom iz Santova i Dušnoka, te László Szabó, inače svjetovnjak podrijetlom iz Bačina koji u tome mjestu redovito služi rackohrvatske obrede.

Prekrasna barokna kalačka katedrala

Budimpešta

Pedagoška savjetovanja

Hrvatska državna samouprava u okviru ostvarenja kulturne autonomije Hrvata u Mađarskoj, već tradicionalno, svake godine, organizira savjetovanje za odgojiteljice i prosvjetne djelatnike. *** Od ukupno pozvanih 18 odgojiteljica došlo njih 13. *** Iz 17 dvojezičnih te škola u kojima se predaje hrvatski jezik pozvano je ukupno 63 prosvjetna djelatnika

Prema prihvaćenom ovogodišnjem radnom planu Skupštine Hrvatske državne samouprave, odnosno njezina Odbora za odgoj i obrazovanje, 22. i 23. kolovoza u našoj budimpeštanskoj hrvatskoj školi održana su savjetovanja naših odgojiteljica te učitelja, nastavnika i profesora hrvatskoga jezika i književnosti.

Prvoga dana, 22. kolovoza, nakon registracije pristiglih sudionika, u suvremeno uređenoj prostoriji mjesnog vrtića Stipan Karagić, zamjenik predsjednika HDS-a, u nazočnosti HOŠIG-ove ravnateljice Marije Petrič, pozdravljajući odgojiteljice, rekao je i sljedeće:

Hrvatska državna samouprava u okviru ostvarenja kulturne autonomije Hrvata u Mađarskoj, već tradicionalno, svake godine, organizira savjetovanje za odgojiteljice i ostale prosvjetne djelatnike, što znači da smo, krećući tim smjerom, od 2000. g. osnovali neprofitno poduzeće Croaticu, Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj, nedavno nam je predato odmaralište na otoku Pagu koje je ovoga ljeta stavljeno u pogon, i nadamo se da će se njime već iduće godine koristiti i ostali naši školarci. Prema danim mogućnostima pokušava se ici zamišljenim putem i okupiti sve ono što nam služi u korist za daljnji opstanak. I ovo je savjetovanje osmišljeno zato da bi se naše odgojiteljice ne samo sastale, upoznale i razmijenile svoja iskustva te pomoću predavača stekle nove spoznaje već ih mogle primjenjivati u svojim svakodnevnim djelatnostima. Iskreno se nadam da će ovaj današnji dan biti ujedno i korak naprijed u ostvarivanju vaših i naših zajedničkih ciljeva. Zahvalivši domaćini na mogućnosti održavanja obaju savjetovanja i zaželjevši plodnosan rad, posebno pozdravljajući predavačicu Juditu Rajnai, profesoricu Pedagoškog i psihološkog odsjeka fakulteta Sveučilišta Eötvösa Loránda.

Kako smo saznali, na skup je od ukupno pozvanih 18 odgojiteljica došlo njih 13. Zasada nam nije pojašnjeno: ako prema statističkim podacima HDS-a, diljem naše domovine djeluje 35 vrtića u kojima – pretpostavljamo – teku i zanimanja na hrvatskom jeziku, zašto je na savjetovanje pozvano samo 18 odgojiteljica. Ali vratimo se usavršavanju na kojem su nazočne odgojiteljice i gosti tijekom dvosatnog izlaganja mogli steći veoma korisna znanja o reformnim i alternativnim te odgojnim metodama u vrtiću. U programu je naznačeno predavanje ravnateljice Anice Matoš-Ančin, koja već petu godinu stoji na čelu Hrvatskog vrtića u Pečuhu, a koji smo zapitali:

Popodne će dakle proteći u razmjeni iskustava jednojezičnih i dvojezičnih vrtića?

– Ne želim ovoga puta iznijeti neko predavanje, već mi je više stalo da se zajednički dogovorimo o stanju Hrvatsva diljem naše domovine i, naravno, o

vrtićima koji djeluju u Budimpešti i okolici, odnosno u svim ostalim županijama, regijama. S mnogim konkretnostima sam već upoznata, ali postoje pitanja koja su nam nepoznata, stoga bih voljela da se ona raščiste te da se dođe do konsenzusa da u tom pogledu ima kompetencije, u vrtićima gdje odgojno-obrazovne, odnosno djelatnosti na našem jeziku ne teku u odgovarajućem smjeru, donekle nam pomogne. Htjela bih upoznati djevojke s našim djelatnostima u pečuškom vrtiću gdje – hvala Bogu – imamo dovoljno djece jer su i tamošnji roditelji veoma zainteresirani i spremni za znanje jezika svoje djece. Naime, zasada je upisano 62 mališana – lani ih je bilo 72. Razlog vidim i u tome što mnogi roditelji nisu dovoljno informirani o mogućnostima, ali vjerujem da ćemo imati 70-ak mališana. Na žalost, poznata su mi neka naša naselja gdje ne postoje nikakve mogućnosti pa ni volja ili želja za obuku hrvatskog jezika u vrtićima. Takvo je i moje rodno mjesto u bačvanskom Kačmaru gdje nema vrtićne obuke na hrvatskom jeziku, a i u osnovnoj školi ima svega dvoje djece. Znam da je u pitanju asimilacija. Trebali bismo čvršće „stati na noge“, da svim mogućim metodama pokažemo i dokažemo što znamo i možemo učiniti za našu buduću generaciju, time dajući primjer i drugima, da bi se što više privuklo interesiranje naših roditelja, koji su voljni i koji se ne stide svojih korijena, već da su sretni što im djeca također znaju progovoriti na svome hrvatskom. Drugoga dana, 23. kolovoza, od 17 dvojezičnih te škola u kojima se predaje hrvatski jezik pozvano je ukupno 63 prosvjetna djelatnika. Na temelju registriranih – na veliko zadovoljstvo organizatora – potvrđeno je da su svi pozvani nazočni. Pridošle kolegice i kolege pozdravila je ravnateljica Marija Petrič izrazivši svoje zadovoljstvo poradi ponovnog susreta i ujedno zaželjevši sretnu i uspješnu novu školsku godinu.

Savjetovanje je ovom prigodom – ispričavši odsutnost predsjednika HDS-a dr. Mije Karagića – pozdravljajući nazočne, otvorio predsjednik HDS-a Čaba Horvath, koji je u pogledu bilo kakvih odgojno-obrazovnih pitanja našega školstva izrazio dalekosežnu pomoć krovne nam organizacije i zamolio nazočne prosvjetare da uz pomoć roditelja i nadalje učine sve kako bi naša djeca što bolje

Marija Petrič

mogla usvojiti svoju materinsku riječ. Ravnatelj Croatice istovremeno je informirao nazočne da je naša kuća u pogledu udžbeničko izdavačkih djelatnosti i za ovu školsku godinu obavila svoj posao. Na žalost, ima nekih poteškoća oko potrebnih udžbenika, ali vjeruje da će se pitanje u bliskoj budućnosti riješiti. Nakon što je predstavljeno nekoliko udžbenika, predviđenih učila i pomagala, savjetovanje je otpočelo s predavanjem profesorice Judite Rajnai.

Prvi dio savjetovanja, dakle, okončan je s raspravom i ponudama stručne literature. Popodnevna su zanimanja protekla u sekcijama, što znači da je u Sekciji za učiteljice, doravnateljica HOŠIG-a Zlata Gergić vodila raspravu o opisnom ocjenjivanju u nižim razredima, dok je u Sekciji za nastavnike voditelj Odsjeka za kroatistiku Sveučilišta u Pečuhu dr. Ernest Barić održao veoma zanimljivo predavanje iskičeno nizom primjera o razvoju usmenog i pismenog izražavanja u hrvatskom i mađarskom jeziku. Sekciju za profesore – raspravljajući o iskustvima dvostupnoga maturalnog izražavanja – vodila je Matilda Bölcs, profesorica na Visokoj školi Dániela Berzsenyija u Sambotelu.

M. Dekić

Fotografije: S. Balatinac

ETNOGRAFIJA HRVATA U
MAĐARSKOJ
2004

Prelistavajući, čitajući studije u 11. svesku Etnografije Hrvata u Mađarskoj (Izdavanje Mađarskog etnografskog društva, Budimpešta, 2004.), sjetih se naših početaka, odnosno I. sveska Etnografije Južnih Slavena u Mađarskoj (Izdavanje Mađarskog etnografskog društva i Demokratskog saveza Južnih Slavena u Mađarskoj – Poduzeće za izdavanje udžbenika, Budimpešta, 1975.). Onda je prohujalo tri desetljeća, ali serija još i danas izlazi, tiskana u stotinjak primjeraka. Pod vodstvom etnologa dr. Ernesta Eperjessya serija je 1993. g. obnovljena. „Naime, prije su samo četiri veće, od državnih organa priznate narodnosti (Nijemci, Slovaci, tzv. Južni Slaveni, Rumunji) imale svoje sveske.”

Jedanaesti svezak počinje s „Čestitkom Miši Mandiću povodom 75. rođendana” gdje autor dr. Ernest Eperjessy dostojno predstavlja čovjeka, neumornoga znanstvenika, autora više stotina članaka na hrvatskom, srpskom, njemačkom i mađarskom jeziku, utemeljitelja Seoskoga zavičajnog muzeja. Znanstvenik Đuro Franković u studiji „Vinogradari, sveti zaštitnici vinograda u mađarskih Hrvata i njihove međuetničke veze” na veoma zanimljiv način raspreda nam o pečuškim uzgajivačima vinove loze u doturskim i turskim vremenima, o migracijskim pitanjima Hrvata, o prekupi vinograda novih doseljenika, o hrvatskim vinogradarima (zvanim Dalmatima) u Segedinu i Budimu, o Pravilima židanske i perisičke gore, o kulinarskim specijalitetima na benbenim svetkovinama u Europi i na Balkanu, o svecima i blagdanim koji se vežu za ovu vrst poljodjelske kulture.

Veoma su šaroliki i stručni tekstualni sadržaji gdje Ruže Begovac koja u studiji „Širite se široki rukavi...” opisuje bogate narodne nošnje podravske Hrvata. Saznajemo i o nošnji (blagdanskog i poslendanskog) prema životnim dobima, od dojenčadi do starijih naraštaja.

Etnografija Hrvata u Mađarskoj – 2004

„Krv Isusova kao motiv u molitvicama srednjoeuropskih naroda” također je rad Đ. Frankovića, u kojoj on podrobno ponire u veoma područja: „Otkupiteljeva krv oslobodila nas je od izvornoga grijeha te je križ (drvo života) postao izvorom svetosti, koju simboliziraju pšenica (žito), čokot i biljke (cvijeće). Njihova je povijest, međutim, duga i složena: iz krvi i tijela umorenoga Boga ili praisvornog bića izrastaju čudesne biljke. Ove mitološke teme kršćanski autori su obradili, napose od III. stoljeća, te su one naišle na golem odjek u vjerskom folkloru europskih naroda. Brojne mitolojske slike, likovi i teme koje su kršćanski autori zabilježili i koje su postale omiljene teme popularnih knjiga i europskoga vjerskog folkloru potječu od prazidovskih apokrifa.” U daljnjem se opisuje kako krv Isusova može dati (novi) život živim bićima (preminulim ljudima) i biljkama (žitarcama, cvijeću, čokotu). Ukazuje se i na to da kod ovdašnjih hrvatskih narodnih skupina u apokrifnim molitvicama iz tri kapi Kristove krvi izrastaju pšenica i vinova loza baš kao i ruža, karanfil i ljiljan.

Već i sam naslov uratka Tamása Földesa „Crkvene veze između Pečuha i Zagreba” govori sam za sebe, naime, „između dviju susjednih biskupija već u ranijoj fazi srednjega vijeka nastala je živa povezanost, koja je obuhvatila i srednji crkveni sloj dviju dijeceza. Kanonska tijela dvaju biskupijskih središta u više su navrata stupila u kontakt, pa se događalo da su ustanove u međusobnim poslovima izdavale ovjerene javne isprave, posredstvom svojih ljudi sudjelovali u obilasku granica, u postupku ispitivanja, predaji posjeda. Osim toga, često su i osobni kontakti pojačavali veze između kanonskih tijela. Odnosi između dviju biskupija postali su još intenzivniji u prvoj polovici 15. stoljeća. U tom su razdoblju pečuške i zagrebačke biskupe povezivali i rodbinski odnosi, što je, razumljivo, također jačalo veze između dvije biskupije”. Priopćuju se podaci koje je autor prikupio tijekom sastavljanja arhontologije i prozopografije stolnoga kaptola u Pečuhu, a koji se tiču Zagreba. Osim prikaza osoba koje su djelovale u oba tijela daje se poseban imenik pečuških i zagrebačkih kanonika između 1345. i 1526. g., te Zbornik podataka koji navodi dvadesetak imena, među njima i Stjepana Brodarića koji je postao pečuškim (1532.–1537.), te na koncu vackim (1537.–1539.) biskupom, a koji je ujedno i autor „Povijesti o mohačkom porazu”.

Autorica studije „Johan Georg Kohl, izvješće jednog njemačkog putopisca o ugarskim Hrvatima 1842. godine” jest Angela Korb koja nam pruža sliku o stečenim iskustvima njemačkog putopisca među Hrvatima, u svojoj knjizi objavljenoj na njemačkom jeziku 1842. godine u Drezdenu i Leipzigu pod naslovom: „Putovanje kroz Ugarsku”. Putopisac se već na početku puta, kraj Nežiderskog jezera susreće s „Vasser Croatima”, tj. „vodenim Hrvatima” (danas gradišćanski Hrvati), te s hrvatskim žiteljstvom na južnome dijelu Željezne

županije, u Zali, sve do Drave. U Šopronskoj županiji spominje 30, u Mošonskoj 11, u Željeznoj županiji 64 hrvatska naselja. Prikazuje i tadašnje mađarsko-hrvatsko političko stanje.

S motom pjesme Dragutina Domjanića „Ciklamene, krvave ciklamene...” (...) I tam gde su najgorši boji,/ Gde nigdo se smrti ne straši/ I najviše gde ih pogiba,/ Sigurno tam budeju naši. (...), zagrebački autor Miroslav Vuk Croata, u studiji „Nikola Jurišić (1490.–1543.) branitelj Kisega 1532.” podsjeća nas kako su u prohujalim stoljećima hrvatski vojnici i vojskovođe bili branitelji i spasitelji pojedinih europskih gradova, pokrajina pa i cjelokupnih carstava od Osmanlija. Jedan od povijesnih junaka bio je i branitelj kiseške utvrde Nikola Jurišić (podrijetlom iz Senja). Svojom malobrojnijom vojskom on je porazio moćnu tursku silu i obranio Beč. „Na žalost, danas ga više slave Mađari nego narod iz kojeg je potekao.” Turski kroničar Mustafa Djelalzade daje podroban opis kiseške bitke i sramnoga poraza Ibrahim-pašine armade. Branitelj Kisega pokopan je u župnoj crkvi grada na trgu Nikole Jurišića. Gradišćanski Hrvati su sve do danas usčuvali pjesmu „Med vrbami” o Nikoli Jurišiću koju je kazivao (i koja se također priopćuje u studiji) učitelj Prisičanin Stjepan Habetler.

U etnološkim priopćenjima jubilarnog etnografskog izdanja nailazimo na četiri također zanimljiva uratka koje su pripremili: Osječanin Darko Grgić „Uporaba vodenog bilja kao izvor namirnica u donjoj Podravini”; Zagrepčanka Sanja Vulić, ovoga puta s dva naslova: „Predstavljena knjiga Kazališni komadi i novele Antuna Karagića” te „Govori pomurskih Hrvata u Mađarskoj”; Marko Dekić: Čuveni tamburaši u Mađarskoj – Stipan Kirchner Pida (1910.–1995.).

Zaključno su priopćene recenzije: Antun Karagić: Kazališni komadi i novele (Sanja Vulić), Naš dug Antunu Karagiću (Naco Zelić); Martin Mihalđinec: Sveci i klapci (Mari Berečić), Prikaz knjige Marija Berečića – Željezna horda (Latinka Golić).

Marko Dekić

TRENUTAK ZA PJESMU

Narodna

Lipa divojka

Oj divojko, ča si tako lipa,
pari da te naranža rodila?
Nije mene naranža rodila,
ner me majka va gori umila,
bura mi je zibalnica bila,
vali su me po moru valjali,
a ribari va mrižu lovili!

Slikar Andrija Grajić (Mohač, 1854.–Pečuh, 1909.)

Andrija Grajić rođen je 28. veljače 1854. godine od oca Andrije Grajića, ovrhovoditelja, i majke Ruže Bubreg. Na krštenju dobio je ime Franjo Ivan, ali je poslije rabio službeno ime „Endre”.

Srednju je školu završio u Pečuhu. Njegov srednjoškolski profesor Ferenc Tircka zapazio je nadarenost mladića koji je bio sklon crtanju i imao osjećaj za sklad i oblike. U njemu je profesor stalno budio naklonjenost prema umjetnosti, pa je Grajić još kao srednjoškolar na zapaženoj razini izrađivao slike na ulju. Kada je pak kanonik Ferenc Troll, papinski prelat, dočuo o nadarenosti toga mladića, priopćio mu je da bi bio voljan snositi troškove njegove daljnje naobrazbe. Tako se 1874. godine revni Grajić upisao na Akademiju primijenjene umjetnosti u Beču, gdje je četiri godine učio kod Christiana Griepenkela, odnosno Michaela Wurzingera, na odjelu za slikanje. Nakon bečkih godina, zahvaljujući svom dobrotvoru Trollu, studije nastavlja u Rimu. Vjerojatno pod utjecajem sredine u kojoj je boravio, izabrao je redovnički poziv. Svoje ciljeve zbog očeve smrti nije mogao ostvariti, naime, trebao je skrbiti o preostalim članovima svoje obitelji.

Stoga će njegove slikarske zahvate i tempo rada u daljem karakterizirati borba za svakodnevni kruh, što ga je sputavalo u daljnjem umjetničkom razvoju. Vrativši se iz inozemstva 1882. godine, nastanit će se u Pečuhu, gdje je s velikim marom i trudom obavljao dobiveni posao u crkva-ma toga grada, izrađujući oltarske i zidne slike. Stekavši s vremenom postojan ugled, narudžbe mu stižu iz cijele Pečuške biskupije, i inozemstva.

Njegove slike čuvaju napose pečuške crkve sv. Sebastijana i sv. Franje, te sv. Augustina. U nijemetskoj crkvi mu se nalazi sliku o sv. Ladislavu s njegovim vojnicima, upravo kako sa sjekirom iz stijene istjera vodu. Ondje je izradio i sliku o mučenici sv. Katarini. Po biskupovu nalogu, prije 20-ak godina, prigodom restauracije crkve ta je slika vapnom premazana. Jednako tako njegove slike čuva crkva u baranjskom Eragu, i u hrvatskom Maroku (zidna slika: u svetištu s desne strane vidi se sv. Sebastijan, a s lijeve sv. Florijan; u lađi crkve zdesna je sv. Vendelin, s lijeva sv. Rok), u Hirdu, Sečuvu, Vemenu, Bonyhádu i u Našicama (oltarna slika) u Hrvatskoj, pa čak i u drugim mjestima, tako i u Bosni (ne znamo jesu li za Domovinskog rata njegove slike oštećene, crkve porušene).

Njegovao je osobito slikanje fresaka te je naslikao i nekoliko uspješnih portreta. Unatoč tomu što je bio plodan slikar, nije mogao zadovoljiti svim narudžbama. Zimi je izrađivao nacрте i planove zidnih slika, a ovisno o vremenskim prilikama, od proljeća do jeseni, pokušao je neprestano zadovoljiti obvezama slikanja zidnih slika prema narudžbi.

Osim slikanja fresaka, kod njega su slike

naručivali i građani. U takvoj svojoj djelatnosti pokušao se dokazati kao nadareni slikar portreta. Iz ovoga žanra poznatiji mu je portret Zsigmonda Kovácsa, pečušskog biskupa (1869.–1877.). Likovnjak Andrija Grajić prije negoli se nastanio u Pečuhu, izradio je i biskupov portret 1877. g., koji je poklonio vrhovnom pastiru u gradu podno Mečeka.

Grajić se 1889. godine oženio. Uzeo je za suprugu Matildu Czernohorszky, sestru pečvarskog župnika Józsefa Czernohorszky, poslije župnika crkve sv. Augustina u Pečuhu. Gajio je tradicije kasnog baroka i slijedio barokne majstore, npr. Tepola, ali na njegovim djelima (na stropnim freskama u Pellérdú) prepoznajemo likove anđela Piazzetta, Riccija, Pelligrija, Maulbertscha, Sambacha, Dorffmaistera, Büchera, čija je djela vjerojatno upoznao za vrijeme studija u Beču te poslije u Rimu, pa ih je susretao i na zahvatima požunskog slikara Sebestyéna Zellera ili budimskog Jánosa Bindera, te nekih austrijskih i njemačkih slikara.

U Pečuškoj biskupiji u 19. stoljeću, izuzev Károlya Lotza, Viktora Madarásza, Bertalana Székelya i Móra Thana, drugi slikari nisu se osobito istakli u majstorskom umijeću i stvaralačkim majstorijama, ali u svakom slučaju zadovoljavali su narudžbama i potražnji prema javnom ukusu. Ti su likovnjaci na području Pečuške biskupije bili ujedno i nastavljači onih austrijskih, odnosno domaćih majstora koji su u 18. stoljeću ostvarili znatna djela, te su slike izrađivali prema tematici koja je bila skroz prožeta nacionalno-plemičkim programom. Novelističko prikazivanje istaknutih događaja iz mađarske prošlosti na zidovima naših crkava pojavljuje se kao odraz plemićkih pokreta. Prema mađarskoj povijesti umjetnosti ovaj žanr je jedino u domovini predstavljao István

Dorffmaister, koji se smatra pretečom domaćega povijesnog slikarstva u 19. stoljeću. Svojim sadržajima djelovanje Andrije Grajića također se ubraja u taj duhovni krug u 19. stoljeću.

Nekadašnja džamija na glavnom Széchenyjevju trgu u Pečuhu obnovljena je 1906. godine uza znatnu potporu i vjernika katolika. Izrada slika povjerena je Grajiću koji je u kupoli – široke 16 metara, a visoke 22,5 metara – u slikarska polja ukomponirao anđele sa simbolima i istočnjačkim ukrasima, te je ispod, u krugu, naslikao mađarske svece, u njihovoj prirodnoj veličini. Na slavoluku staroga djela nacrtao je nekadašnjeg Oca Boga, jednako tako i apostole i crkvene oce. No crkva je 1938. godine pregrađena, a Grajićeve su slike poništene. Freske novoga djela jesu radovi Ernőa Gebaurea, koje su nastale u drugoj polovici 1940-ih godina.

Grajić je svoje zadnje važnije djelo izradio u crkvi milosrdne braće u Pečuhu. Preminuo je u svojoj 55. godini, 4. ožujka 1909. godine u Pečuhu.

Novine *Pécsi Napló* još istog dana objavljuju nekrolog: „Zbog skromnosti i ljubaznosti, zbog prijateljskog ponašanja svugdje je bio voljen. Njegova je smrt u širokim krugovima izazvala najiskreniju sućut.”

Znanje hrvatskog jezika slikara Andrije Grajića, u hrvatskim naseljima u Mađarskoj, Hrvatskoj i Bosni mnogo je pomoglo pri uspostavljanju dobrih veza i s crkvenim dostojanstvenicima.

Njegovo životno djelo u Hrvatskoj i na bosanskom tlu nije dovoljno istraženo.

(László Boros: *Egy elfelejtett pécsi festő. 150 éve született Graits Endre 1854–1909.* Pécsi Szemle várostörténeti folyóirat, VIII. évfolyam 1 szám., 2005. Ovaj se članak temelji isključivo na uratku navedenog autora. O slikaru Grajiću uostalom pisao je i Endre Angyal u Narodnom kalendaru.)

Pripremio: Đuro Franković

Bogatstvo...

Svatovi u Novom Selu, 1960.

DUŠNOK

**Iz života rackih
Hrvata u Dušnoku**

Ni ljeto nije prošlo bez aktivnosti hrvatske zajednice u Dušnoku. Tako su u organizaciji Hrvatske manjinske samouprave nogometaši Dušnoka 22. i 23. srpnja gostovali u Hrvatskoj – obavijestila nas je predsjednica samouprave Matija Mandić Goher. Dušnočani su sudjelovali na memorijalnom nogometnom turniru u mjestu Trnjani pokraj Slavonskog Broda. Na tradicionalnom međunarodnom turniru koji je posvećen poginulim braniteljima Domovinskog rata. Dušnočani su nakon pobjede u prvoj utakmici poraženi u finalu, te su osvojili 2. mjesto. Najbolji vratar turnira koji okuplja četiri ekipe, među njima svake godine i jednu iz inozemstva, bio je Dušnočanin István Bakula.

Kako saznajemo od 1. do 3. kolovoza u zajedničkoj organizaciji Hrvatske manjinske samouprave i roditeljske zajednice, a pod vodstvom učitelja hrvatskoga jezika pokraj Halaša (Kiskunhalas) organiziran je jezični tabor za djecu koja uče hrvatski jezik u mjesnoj školi, u kojemu je sudjelovalo 35 učenika.

Već po tradiciji u povodu Dana državnosti Republike Mađarske, 20. kolovoza u Dušnoku je uz prigodnu svečanost održana cjelodnevna zabava. Tom prigodom blagoslovljen je novi kruh, koje su pripremile članice starije skupine rackog pjevačkog zbora. U programu su nastupili članovi plesne skupine i pjevačkog zbora KUD-a „Remenica“.

Članovi crkvenog pjevačkog zbora spremaju se na hodočašće u poznato marijansko svetište Lurd.

Naredna sjednica Hrvatske manjinske samouprave održat će se 12. rujna. Uz prihvaćanje troškova proračuna za prvih devet mjeseci tekuće godine, zastupnici će poslušati izvješća mjesnih udruga i ustanova o aktivnostima u proteklom razdoblju. Među ostalima, bit će riječi i o potpori hrvatskoj nastavi u mjesnoj školi.

Minjorod, selo koje smo zaboravili

Na cesti prema Mohaču iza Surdukinja tabla vas upozorava na naselje Minjorod. Ako skrenete lijevo ulazite u brežuljkasti krajolik na čijim su se padinama smjestili vinogradi i ljupko selo, koje po riječima njegova načelnika Györgya Horvátha danas ima 206 stanovnika i u kojem od prošlog izbornog ciklusa djeluje i Hrvatska manjinska samouprava. Rijetka su zbivanja u tom malom naselju s hrvatskim obilježjem, ali sam često puta mislila kako bi trebala otići baš u Minjorod. I tako uz blagdan svetog Stjepana kralja pročitala sam u županijskom tisku kako 21. kolovoza biskup Pečuške biskupije Mihály Mayer posvećuje obnovljenu kupolu zvonika na minjorodskoj crkvi. Odlučila sam otići, a pogotovo kada sam čula kako će se toga dana u svom rodnom selu okupiti i Hrvati porijeklom iz Minjoroda. I bilo ih je iz Surdukinja, Pečuha, Pogana iz naselja u koja ih je odnio život i sudbina. Iz maloga sela na kraju svijeta, u slijepoj ulici, odlazilo se ako se pružila mogućnost, prodavala se starina i djedovina. Danas je Minjorod i miran život u njemu popularan među strancima koji kupuju nekretnine u ovom kraju, ima više od petnaestak kuća koje su kupili Nijemci – kaže mi načelnik sela. Sedamdesetih godina zatvorena je škola u Minjorodu kazali su moji pedesetogodišnji, šezdesetogodišnji sugovornici u njoj nije bilo nastave hrvatskog jezika, oni su jezik svojih predaka naučili u svojim domovima. Da su minjorodski Šokci govorili i živjeli na i u materinskom jeziku, štovali jezik, kulturu i običaje svojih predaka, vjerran su dokaz mnogobrojni nadgrobni spomenici na hrvatskom jeziku u minjorodskom groblju, smještenom na brežuljku iznad sela, na brežuljku s kojeg se pruža prekrasan pogled na okolni krajolik, obnovljenu kupolu zvonika minjorodske crkve. Veliko nevrijeme zimus srušilo je kupolu ali su vjernici skupili sredstva te uz pomoć biskupije

obnovili kupolu, biskup ju je posvetio, a potom služio svetu misu i družio se s mještanima.

Naš osnovni cilj je svojim radom i novčanim sredstvima koja nam stoje na raspolaganju iz državne potpore pomoći rad lokalne samouprave – kaže mi predsjednica Hrvatske manjinske samouprave Gabrijela Horvat. Iskoristili smo zakonske mogućnosti i utemeljili manjinsku samoupravu. Pokušavamo pomoći lokalnu samoupravu i njena nastojanja vezana uz stariji naraštaj naselja i djecu. Ne možemo govoriti o velikom broju Hrvata u selu, malo nas je koji govorimo hrvatski jezik, ali ima nas dosta koji smo porijeklom Hrvati. Trudimo se na seoskim priredbama i mi pozvati društva koja nam otlešu poneki ples ili sviraju kao što to danas čini orkestar „Orašje“ iz Vršende. I obnovu kupole zvonika naše crkve pomogli smo s 500 tisuća forinti, dok je cijela obnova stajala negdje oko osam milijuna forinti. Naše manjinsko zastupničko tijelo je tročlano, svi stanujemo u Minjorodu, to su uz mene Antal Tamás i Zoltán Marczí. Po posljednjem popisu pučanstva kažu mi moji sugovornici oko 20% stanovništva je za sebe reklo kako su Hrvati. Pogledala sam popis pučanstva i surela se s brojkom koja ne prelazi broj deset. Vjerujem, kako su svojom izjavom zapravo rekli da u Minjorodu, usprkos svim

popisima, i danas živi 20% stanovništva koje sebe smatra Šokcima. Jer na moje pitanje da li će i u slijedećem ciklusu utemeljiti manjinsku samoupravu, rekli su, da to još uvijek ne znaju ali će nastojati. Po njima ni nove zakonske odredbe neće pri tome biti prepreka, jer naći će se tridesetak stanovnika Minjoroda koji će pred javnim bilježnikom upisati svoje ime u birački registar. Naravno, puno toga ovisi i o osobi budućega načelnika sela. Sa sadašnjim su naši Hrvati zadovoljni. Iako malo Hrvata u Minjorodu govori hrvatski, u Minjorodu ima puno djece predškolske i školske dobi, njih oko šezdesetak. Kada sam čula tu brojku bila sam više nego iznenađena ali su mi Minjorodani s ponosom rekli kako kod njih ima puno djece. Djeca idu u obližnji Surdukinj u školu. U surdukinjskoj školi na žalost nema mogućnosti učenja hrvatskog jezika iako i u Surdukinju također ima Hrvata i Hrvatske manjinske samouprave, a i javni bilježnik je čovjek našega porijekla. Gabrijela Horvat kaže da je bilo govora o mogućem pokretanju nastave hrvatskog jezika u nekom vidu i u surdukinjskoj školi ali ništa od toga. Na moje pitanje da li su čuli za naš tjednik moji sugovornici kažu i jesu i nisu, ne puno, a i o Hrvatima u drugim krajevima Mađarske su čuli veoma malo ili ništa. Ovdje se ne događaju velike stvari, ovo danas je veliki praznik, slavimo Dan sela i posvećenje nove crkvene kupole zaključili su naš razgovor.

Žao mi je što mi djeca ne znanju hrvatski ni unuk ni unuka, često mi kažu mama ti si kriva jer nas nisi naučila hrvatski. Kćerka mi zna hrvatski ali ni ona nije s njima razgovarala, a sada mi je unuka u Hrvatskoj te bi joj vrlo dobro došlo znanje jezika kaže mi Mufić Emilija udana Kovač. Ona je rodom iz Maroka (Erdősmárok), udala se u Minjorod i već je dvadeset godina udovica. Ne znam zašto se uvijek u malim baranjskim selima iznenadim bogatstvu i ljepoti jezika kojim govore moji sugovornici. Osjećam da žive u njemu, još i danas je on dio njihove duše i na njemu sanjaju. Posljednje su to generacije. A takva je i gospođa Milka. „Ima nas šestoro dva čovjeka i četiri žene,

Emilija Mufić

četiri udovice i jedan udovac, te Đuka Ražić koji ima svoju obitelj. Moj sin Antal (Tuna) je u manjinskoj samoupravi. Sestra mi živi u Maroku Takács Ferencné se piše, a brat mi stanuje u Gerdeslaku, on se zove Stevo Mufić žena mu je Švabica. Svugdje smo se raštrkali. Ovdje u selu imamo plin i telefon, vodu, sve imamo. Ja bašću već ne radim slabe su mi noge.”

I tako korak po korak bližio se i svečani ručak za sve one koji su se toga dana zatekli u Minjorodu. Raseljeni Šokci rado se vraćaju u svoje rodno selo, svake godine na Dan sela ili kad ima neka druga prigoda tako je bilo i ovoga dana. Đuro Šakan iz Pečuha došao je sa ženom i unukama, njegova sestra udana u Pogan stigla je sa svojim mužem, i svi su se dobro osjećali u rodnom selu. S nostalgijom su se sjećali dječaćkih dana, dvorišta njihove nekadašnje kuće. Jednoga dana, ja sam tada već odavno živio u Pečuhu, a sestra u Poganu – priča mi Đuro – rekao mi je otac: „Đuro, sve sam prodao, nađi mi jedan stan!” Tako su i moji roditelji ostavili Minjorod i došli za nama. Sahranili smo ih na pečuškom groblju. Na ulazu u selo ponosno, uz mađarski naziv, stoji i tabla na hrvatskom jeziku. Koliko će dugo ona još tamo stajati i koliko će dugo još biti Šokaca u Minjorodu – mučilo me pitanje – dok sam iza svojih leđa ostavljala prekrasno i pitomo selo i ljude koji žive u njemu, Šokce kojima nisam nimalo zavidjela u njihovim nastojanjima da očuvaju svoje hrvatsko ja. Nadam se kako će nadgrobni spomenici još dugo postojati jer uzalud smo ja i moja kolegica Timea željele pogledati grobove na starom minjorodskom groblju koje se smjestilo malo niže od današnjeg, nismo se mogle probiti kroz veliko šiblje i grmlje, a Timea, koja je dio djetinjstva provela u Minjorodu, rekla mi je, da su oni (grobovi) tamo dolje u dubokoj šikari.

Branka Pavić Blažetin

BUDIMPEŠTA – Ukupna imovina 152 mađarska investicijska fonda potkraj srpnja dosegla je 1.662 milijarde forinti ili 6,82 milijarde eura, i sedam je posto viša nego mjesec dana prije – podaci su asocijacije investicijskih fondova Bamosz. Porast od 447 milijuna eura postignuće je rasta ulaganja u fondove u visini 369 milijuna eura i 78 milijuna eura prihoda od kamata.

ZAGREB – Inozemna izravna ulaganja u Hrvatsku u prvome tromjesečju ove godine iznosila su 221,3 milijuna američkih dolara, a od 1993. do kraja ožujka 2005. stranci su u Hrvatsku uložili ukupno nešto više od 11 milijardi dolara, najnoviji su podaci Hrvatske narodne banke. Pritom je 38,7 posto stranih izravnih ulaganja u prvom ovogodišnjem tromjesečju stiglo iz Mađarske, a 38,2 posto iz Austrije, dok je na trećemu mjestu Švedska, ali s postotkom samo nešto većim od pet posto.

SUBOTICA – Novi dvobroj časopisa za književnost, umjetnost i znanost „Klasje naših ravni“ (u izdanju Matice hrvatske Subotica) izišao je iz tiska. Broj otvara tekst „Čista, pripovjedački suverena i urnebesna akcija“ Gorana Rema, a donosi osvrt na život i stvaralaštvo Petka Vojnića Purčara, rođenoga u Subotici 1939., koji se uz poeziju bavi i dramom i pisanjem scenarija. Slijedi ulomak iz Purčareva romana „Ljubavi Blanke Kolak“ te izvatici recenzija istoga romana. Tekstovi Aleksandra Tišme, Lazara Merkovića, Milovana Milkovića i drugih također se odnose na Purčarevo književno stvaralaštvo.

„Zapisi jednog luđaka“ ulomak su romana Matije Poljakovića. Uz taj časopis donosi i ulomke Milivoja Prčića, Stanislava Prepreka, prikaz poezije Ante Sekulića, tekst uz 80. obljetnicu smrti Franje Štefanovića (tvorca dječje opere), te osvrt Đure Vidmarovića na „Veličinu i tragediju Antuna Karagića“. Proze, osvrti, studije sastavnica su časopisa Klasje, pa ne izostaju ni u ovome dvobroju, koji zaključuje tekst Olge Šram u spomen Katarine Tonković Marijanski, koja je zadužila likovnost, ali i umjetnost i kulturu ne samo subotičkoga kraja nego i prostore bivše Jugoslavije.

Poplava na Muri

Kao što se moglo očekivati nakon velike količine padalina vodostaj rijeka je vrlo porastao. Nije izuzetak ni rijeka Mura, koja od 1972.g. nije imala tako visoki vodostaj. Posljednjeg tjedna u kolovozu i u našim hrvatskim naseljima je objavljena zaštita od poplave trećeg stupnja. Zahvaljujući nasipu, koji je izgrađen 1982. godine naselja duž Mure Serdahel, Mlinarci, Kerestur bila su obranjena, no u najbližim dvorištima do potoka koji se ulijevaju u Muru stajala je manja voda po dvorištu. Dobrovoljni vatrogasci i građanska služba sa stručnjacima danonoćno su dežurali, crpili vodu iz mjesta gdje je bilo potrebno kako bi u slučaju opasnosti mogli mobilizirati pomoć. Mura je ove godine dosegla visinu od 508 centimetara, pa je tako domalo postigla visinu od 514 centimetara iz 1972. godine. Većih problema je bilo kod Muraratke, gdje je voda zapravo presijekla selo, a u Muraszemenyi je nekim mještanima kuću opkolila voda. Na drugoj strani Mure u Hrvatskoj najugroženija mjesta su bila Podturen i Križovec iz kojih naselja je trebalo nekoliko obitelji i evakuirati. Prema stručnjacima vode rijeka će se polako povući, jer u velikoj dužini postoji najviši vodostaj. Ukoliko će u Austriji i nadalje padati kiša moguć je ponovni porast Mure.

VARAŽDIN – U organizaciji Turističke zajednice grada Varaždina od 26. kolovoza do 4. rujna održava se međunarodna kulturna manifestacija SPAN-CIRFEST. Ove godine stižu sudionici iz 16 zemalja s 5 kontinenta. Zainteresirani mogu birati između 120 predstava, među kojima mogu gledati kazališne predstave na otvorenome, koncerte, prezentacije starih zanata, razne atrakcije, folklorne programe, egzotične plesače i drugo.

Šopronski Hrvati u jačkarnom zboru

Šopronski je jur točno petnajsti hrvatski jačkarni zbor u Gradišću. Dvajsetimi člani su i stalni posjetitelji Hrvatskoga kluba, u sjedišću Hrvatske manjinske samouprave. Svaki tajedan, utorkom tri-četire ure su skupa i nijedan večer neće minuti prezjačenja. Ovako se je pojavila jur pred dvimi ljeti želja da se osnuje i korus. Kako je rekao Tamaš Pajrić, Koljnofac ki jur ljeta dugo živi u Šopronu, „gizdavi smo da imamo u našoj grupi ne samo Hrvate nego i Ugre, ki i nastupadu s nami!“ Zasada im na repertoaru stoju prvenstveno gradišćanske jačke, ali rado si jaču i hrvatske šlagere ke im se vidu. – *Kad smo skupa htili dojt, popali smo se jačiti, pak smo si kupili knjige „Zajačimo si“ od Mate Klikovića, i sada oduševljeno si učimo i nove melodije, note* – mi je rekao dalje Tamaš Pajrić. Pjevački zbor u Šopronu prvi put je nastupio lani na Hrvatski dani,

a ljetos su uprav tako kot i projuće ljetu, gradski jačkari završili kulturni program na Glavnom trgu. Priključili su im se Koljnofski tamburaši, a pravoda s muzikom bolje zvuči i ljudski glas. Jačkari, najvećimi rodnom iz Koljnofa, Narde, Hrvatskoga Židana, Petrovoga Sela pretežito s pripadniki zrelije generacije, zato su imali pred nastupom tremu, ali je to u tom hipcu zabljeno, kad su dostali prvi aplauz sa strane publike. Dokle su si muži sami poskrbili negdašnju narodnu pratež s pruslekom i rupcem, žene su si izabrale črno-bijeli sastav za rublje. Kad sam zapitala mojega sugovornika, dokle će jačiti ovako u grupi, mi je odgovorio: „*Za svoje veselje? Dokle zna nek živiti hrvatska rič va Šoproni!*“ A gledajuć njev nastup toga dana u kasnom otpodnevnu, već nikakovu dvojbu nisam imala da će to gvišno tako i biti. *-Tiho-*

Poplava na Muri

BIKE-TRIALS

Vragolan na biciklu

Roditelji nikada ne mogu biti mirni. U svijetu ima niz opasnosti, pa poznajući to, boje se za svoju djecu, opominju ih, štite ih koliko god mogu, no često je to uzaludno. Djeca su također osobnosti, i što zamišljaju, to žele i napraviti, ili postići. Usadi im se „bubica“ u glavu, i ne da im mira. Tako je to bilo i s Lajošem Vlašićem, studentom iz Sumartona, koji već ima dvadeset godina, ali „bubica“ neće da mu izađe iz glave. Prije tri godine sjetio se da će se baviti bike-trialsom. Naziv mnogima ne znači puno. „Bike“ je više poznato, na engleskom jeziku znači bicikl, a riječ „trial“ probu, kušnju. Ja bih to nazvala akrobatikom na biciklu, naime, izvode se razne akrobatske vježbe biciklom: skakanje, vrtnja, preskakivanje i dr. Lajoš je vazda obožavao voziti se biciklom, ali zamisao o bike-trialsu iskrsla je tek prije tri godine. Netko bi rekao: zar je baš u sedamnaestoj godini trebao poludjeti? Kriva je televizija: Lajoš voli gledati razne sportove, pa je naišao i na bike-trials i sjetio se zašto ne bi to iskušao.

Kako je to bilo?

– S prijateljem Zoltanom Marošijem često smo vozili bicikl, pa kada smo vidjeli na televiziji kakve se stvari njime mogu izvoditi, odlučili smo da ćemo isprobati. Prvo smo pokušavali voziti se na jednom kotaču, poskočiti, ali to nije baš išlo sa starijim, običnim tipovima bicikla.

Kakva vrsta bicikla je potrebna za taj šport?

– Treba da bicikl ima niskograđeni ustroj, konstrukciju, brzinu s malim prijenosom, široke mekše gume. Kada sam se počeo time baviti, nije se moglo kupiti takav bicikl, pa sam ga sam sastavio od naručenih dijelova. Nije to tako jeftina stvar, moj bicikl je stajao 170-ak tisuća forinti, ali ima i znatno skupljih, no ako je tko vješt, mogu se njime izvoditi razne stvari.

Učiš u Győru na Sveučilištu Istvána Széchenyija za inženjera prometa, pa tako si malo „kod kuće“? Kada imaš vremena vježbati, odnosno treniraš li?

– Treniram po svojoj marljivosti i vremenu. Nosim bicikl u Győr i tamo isto

vježbam, dnevno dva-tri, pa i četiri sata, kada koliko vremena imam. Tamo nam je teren ulica, skačemo na klupe, stube i razne predmete. Već smo imali zbog toga problema i s policajcima, ali me još nisu kaznili. S prijateljem smo izradili razne prepone, palete na koje treba skočiti i druge sprave na kojima vježbamo. Na žalost malo ljudi se bavi bike-trialsom pa nemamo od koga tražiti pomoć, poduku, tražimo na internetu, posuđujemo videokasete.

Na koji si trik najponosniji?

– Najviše volim skakati biciklom u vis. Uspio sam skočiti 105 centimetara, skačemo na palete, preskočim i ljude. Izmišljamo razne zadaće, na visini voziti se na gredi s jednim kotačem, okretati se na jednom kotaču i razno.

To nije bezopasan šport, što ti o tome vele roditelji?

– Mama, naravno, ne radije se, vrlo se boji da će mi se što desiti. Tata mi nije ništa rekao, on me podupire, ali možda se baš ni on ne radije. Nije to tako jako opasno, može se sve polako uvježbati i treba imati zaštitnu

opremu. Jedanput kada nisam imao kacigu na sebi, baš sam onda pao s palete na leđa i udario glavu. Zadobio sam jak potres mozga, stoga sam morao ležati u bolnici, no to se ne bi dogodilo kada bih imao kacigu. To je bila dobra opomena za mene, više nikad neću ni najkraću vježbu napraviti bez kacige. Još je vrlo važno da se bicikl uvijek dobro pregleda, jer ako postoji neki kvar, može se desiti ozljeda.

Ima li kakvo natjecanje iz te vrste športa?

– Da, postoji državno natjecanje. To se organizira u raznim gradovima po Mađarskoj, i na njima treba nastupati, tamo se dobivaju bodovi i zbroj bodova daje konačne državne rezultate. Bio sam četiri puta na natjecanju. U Budimpešti od trideset natjecatelja bio sam sedmi. Na žalost, nemam mnogo vremena za natjecanja, za to treba vrlo mnogo vježbati, a ja zbog fakulteta nemam previše vremena, sviram i u sumartonskomu tamburaškom sastavu, pa i to treba vježbati.

Što kažu u selu na tvoj neobični hobi?

– Neki se smiju, neki me smatraju luđakom, neki se dive, a neke to zanima. Mene ne smeta što kažu, meni je to zanimljivo, razvija mišić leđa, nogu i ruku, i što je vrlo važno, i ravnotežu. Osim toga dobro se bavljamo s prijateljima s kojima idemo skupa na vožnju biciklom.

Želim ti još mnogo uspjeha bez ozljeda!

Beta

VELIKA KANIŽA – Započeta je obnova Gradskog muzeja Thury György u Velikoj Kaniži. Obnovit će se prozori, sustav elektrike i grijanja te obaviti manji popravci na podu i na zidovima. Nakon obnove proširit će se izložba i otvorit će se početkom 2006. pod naslovom „Ljudi, putevi, tisućljetne veze Južne Zale“. Muzej čuva i predmete materijalne kulture pomorskih Hrvata. Obnovljeni muzej će u 10 prostorija i na hodnicima izložiti oko 3-4 tisuća predmeta iz prošlosti Zale.

SANTOVO – Državno udruženje šokačkih Hrvata u Santovu ovih dana započet će obnovu klupskih prostorija, koja će se obaviti u društvenom radu - izvijestio nas je ukratko Stipan Pančić, predsjednik šokačke udruge. Treba spomenuti da je osim prostorija za okupljanje članstva, u zgradi kao stalna postavka već od prije namještena i stara šokačka soba. Kako doznajemo, povodom blagdana Male Gospe, šokačka udruga u nedjelju 11. rujna organizira hodočašće na bajsku Voducu.

BAŠKUT – Hrvatska manjinska samouprava u Baškutu u subotu 3. rujna, u 19 sati priređuje Bunjevački bal koji će se upriličiti u mjesnoj dvorani za priredbe. Goste zabavljaju „Racke žice“ iz Dušnoka. Cijena ulaznica je 800 forinti, a opširnije obavijesti se mogu dobiti na telefonu: 06-30-324-6414 i 06-20-376-5309. Nakon bunjevačkog prela, želja je organizatora da i u ovo doba godine hrvatski bal postane tradicijom, kako bi okupio malobrojnu bunjevačku zajednicu, ali i Hrvate iz okolnih naselja.

ZANIMLJIVO – UNESCO je objavio natječaj za dodjelu Nagrade za digitalnu umjetnost 2005. koji se ove godine održava na temu „Gradovi i kreativni mediji“, izvijestilo je ovih dana Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Najbolji radovi bit će nagrađeni s 10.000 američkih dolara. Prijave za natječaj moraju biti na engleskom jeziku, a prihvaćaju se do 14. rujna 2005. na službenu adresu namijenjenu prijavama www.nabi.or.kr/unesco.award.

Konoplje za kemljansko Hrvatstvo

Vodja Konoplja Franci Nemet s vlašćimi tancoši: sliva s Erikom Janković i na drugoj strani s Karolom Ihas

Pred nekoliko ljet je utemeljeno Folklorno društvo „Kemene“ u Kemlji, kojemu su se jako veselili i Hrvati u tamošnjem naselju, rekši da će mlada snaga sačuvati i hrvatske običaje i obraditi u svojem folklornom djelovanju i hrvatske motive uz nimške i ugarske, pokidob je rič o takovom naselju kade tri narodi, narodnosti živu zajedno. – Na početku su ča još spravili, ali i to ni bilo ono ča smo mi očekivali! – kaže malo razočarano Franci Nemet i nastavlja svoje povidanje: – *Onda smo se odlučili da ćemo skupapozvati na jedan sastanak te plesače ki su kočkada u Kemlji tancali. Rasposlali smo pozivnice na 120 adresov s tim da kanimo začeti ozbiljno probe i nastaviti sve to čim smo negda prestali.* Od 1968. s prekidi do 1985. ljeta je djelalo hrvatsko folklorno društvo u Kemlji, kad-tad je tancoše peljao u svojem rodnom selu i moj sugovornik ki je za sobom ostavio našu državu. Kako on kaže, „*onda sam si ja hrbat obrnuo ugarskoj nacionalnoj politici i prošao sam va Beč*“. Pokidob se čisto otkinuti od rodnoga kraja pravda nije mogao, zato svaki vikend dojde domom, a od lanjskoga novembra i dodatno mu stoji u dužnosti voditi i vježbe seniorsko-mladih folklorošev. Stalni su kotrigi u društvu oko dvajsetimi od životne dobi 20 do 62, a med njimi je najstarija folklorošica Karola Ihas u mirovini, ka je još u budimpeštanskoj gimnaziji pod rukom Antuna Kričkovića začela tancati. Po nje riči, kad danas nastupaju s kemljanskimi tancoši, mladost joj se vraća. U Kemlji su tako spojili snage oni ki još imaju u sebi poticaj „*da se ča popade zato da se Hrvatstvo ne zgubi u Kemlji*“. Na redovni subotnji proba Konoplje se bavi gradišćanskimi i hrvatskimi materijali, imaju jur brojne koreografije na reper-toaru, ali najobljubljeniji tanac je još nek

kemljanski ples s metlom. – *Naš je cilj da na skupni sastanki po hrvatski govorimo, a to i moremo učinjiti jer 90% našega članstva još svisno hasnuje materinski jezik. Željimo strogo zajedno djelati s jačkarnim zborom Mali Dunaj. Triput smo jur imali skupne nastupe, zvana domaćih predstavov u Beču, Starom Gradu, Drnovu (Darnózseli) – nabraja gostovanja Franci Nemet od koga još doznajemo da se društvo pripravlja skupa s ostalimi hrvatskimi zbori na samostalni zajednički hrvatski večer u Kemlji, kamo će biti pozvani privatniki, zastupništvo sela, svi ki su baršto pomagali ovomu društvu. Staru-novu zajednicu materijalno podupira Kemljanska zadruga Rákóczi, Hrvatska manjinska samouprava ter Seoska samouprava. Ovako su uspjeli dati sašiti i žensku narodnu nošnju u originalu (na rublju svaka ruka je od metar i 40 cm širine) ku je napravila Liza Lendjelička s haljami i fertuki skupa. U međjuvrimenu Konoplje je dostalo i muzičku pratnju, pokidob u Kemlji je pred kratkim osnovan i harmonikaški orkestar, a med njimi četirmi su se javili da bi muzički oblikovali nastupe plesačev. Kako je gospodin Nemet nadalje rekao, šestimi su začeli pak vježbati na tambura, tako postoji i ufanje da će Konoplje kljetu imati i svirače na žičnomu glazbalu. – *Mi se trsimo na tom da pokažemo dici ter i roditeljem ki u zadnje vrime ovde automatično upisuju školare na nimški jezik, da su i hrvatski jezik i naše tradicije uprav tako vridni kot i nimški. Bitno je čim dalje i duglje govoriti u selu naš jezik i na ov način spasiti Hrvatstvo iz dosadašnje agonije – je rekao umjetnički vodja Konoplja, ki sa svojim ljudi odlučno i dugotrajno sanja o hrvatskom nastavku u – na danas – jur jako ugroženoj Kemlji.**

- Tiho -

Pop-rock festival „Hrvat 2005“ u Pinkovcu

Danijela bi koncertirala i u Ugarsko

Djelatna zajednica hrvatskih komunalnih političarova u Gradišću, na čelu s predsjednikom i ujedno poglavarom Pinkovca, *Leom Radakovićem* je priredila jur po 16. put pop-rock-festival „Hrvat 2005“, 20. augusta, subotu u južno-gradišćanskom Pinkovcu. Pokidob je ovo naselje u Austriji i partnerska općina Petrovoga Sela, vjerno misleći na prijatelje, organizatori su dostavili ulaznice i u Pinčenu dragu. Iako je ondani u Ugarskoj bio državni praznik, a uza to u Petrovom Selu je bila i bučura, mnogi su mislili da će jednostavnu zabavnu noć u domaćoj krčmi ipak izminuti prvenstveno s koncertom slavne pjevačice iz Hrvatske, Danijele Martinović. Istaknuta glazbenica, negdašnja solistica grupe *Magazin* jur 17 ljet dugo stoji na vrhu hrvatske zabavne estrade, a da se je razlučila od spomenutoga benda i začela si je graditi samostalnu karijeru, njoj je jako dobro spalo. A uzgred rečeno, pred par misec smo uživo vidili u Petrovom Selu i nje bivšu grupu ter smo bojsek osvidočeni, s novom pjevačicom Jelenom, Magazinci nisu već dobili, nek što su zgubili s Danijelom. No, dotične subote dioboko u noći na dvoru Jandrišičeve krčme, ne bi se reklo da su se masovno rivali ljudi. Na festivalu koji je geslo imao „*Moje srce tuca za Hrvate*“ je još svirao *Evolution* i *Marice igrališće*, vjerojatno zavolj njih su dospili *Barani* u većem broju iz Velikoga Borištofa. Mlada brigada s vlašćimi jačkarnimi interpretacijami je dokazala svoj zdignuti štimung, no k tomu je jako malo njih imalo hrabrenosti da bi se kasnije na tančenoj placi približilo i hrvatskoj pjevačici. Oko jedinaesti, po najavi Lea Radakovića se je konačno pojavila i doletila, skočila veljek na pozornicu drobna, slomljiva ali energična *Danijela*. Nje smih kojega ni na minutu ni obrisala s lica, nje otvorenost i prirodna ljubaznost kot i stari, dobro poznati šlageri, veljek su jur na prvi tanac pozvali

Petrovišćane. U pravom smislu riči obožavatelji prik granic nisu ni plesali, nego u polukrugu su skupa pjevali sa Spličankom, za ku je bilo za čas jasno, u ovom krugu su vježbane, zanimljive i napamet jačene nje pjesme. Zvana toga more se reći da se je ostala publika zdignula od stola jedino na, ovput posudjenu, pjesmu Tajčija, ku je u 1980-imi ljeti ona otpjevala pod naslovom „*Hajde da ludujemo*“. Da sadašnji glazbeni repertoar pozvane izvodjačice u Pinkovcu nije bio preveć poznat, to je nas malo začudilo, ali kako smo čuli, ovi festivali imaju i tu zadaću da gradišćanskohrvatskoj mladini nudjaju mogućnost i za upoznavanje novijih muzičkih dodirova iz Hrvatske. Atraktivna pjevačica uz svoj perfektni glas probala je svu svoju žensku, izvodjačku rafineriju ishasnovati, nutradati da razveseli, ofrišća i mladje i zrelije generacije, ali pasivni gledatelji uz floše piva i vina, nisu se dali, ni predali. Na službenoj web-strani Danijele Martinović moremo preštati da je ona u prođući tri ljeti održala prik 350 koncertova u Hrvatskoj, Sloveniji, Makedoniji, Bosni i Hercegovini, Švicarskoj i Niškoj i gvišni smo da je svagdir primljena velikom simpatijom i da je stvorila strašnu dobru atmosferu. Pinkovački koncert, morebit i zavolj široke ponude gustih nastupova hrvatskih pjevačeva u Austriji, ovom prilikom, znamda nigdor se zato rasrditi neće, ali ni bio preveć poiskan, a očividno ni uticajan. Mi s ovkraj granice smo postali zopet jednim iskustvom bogatiji, ali ovo iskustvo smo jako dioboko u sebi zakopali. Jedno je medjutim kvizno, mi se ufamo, da ćemo jednoć, vrijeda moći pozdraviti Danijelu i pri nas, u ugarskom Gradišću. To će joj biti vjerojatno prvi koncert u našem orsagu za kojega se je jur i najpr veselila, uprav tako kot i mi, u glavi s namjerom da će se joj zaistinu pokazati, kako nek to izgleda, kad naša srca tucaju za Hrvate, jer ona to zavridjuje...

Kuhajmo zajedno

Kroštule

Francuzi ove hrskave kolačiće najčešće nazivaju merveilles, no gotovo u svakoj regiji imaju posebno ime, a najbližiji su našim kroštulama. Okus se može promijeniti raznim dodacima: limunovom ili narančinom koricom, cimetom, likerom...

Priprema: 30 min.
Stajanje: 4 sata
Prženje: 20 min.

Sastojci: (za 6 osoba):
500 g brašna, 5 jaja, 50 g maslaca, narišana korica jednog limuna, 3 vrećice vanilin-šećera

Za prženje: suncokretovo ulje
Za glazuru: šećer u prahu

Jaja, maslac, limunovu koricu i vanilin-šećer stavite u veću posudu. Dodajte brašno i promiješajte kuhaćom. Rukama mijesite tijesto dok ne postane glatko i lako se odvaja od prstiju. Zamotajte ga u foliju i otavite u hladnjaku da stoji 4 sata. Nakon isteka tog vremena, tanko razvaljajte tijesto i izrežite ga na trake 10x3 cm. U dubokoj posudi zagrijte ulje i kad uzavre, ubacujte po tri kroštule: one će pasti na dno i brzo izroniti. Kada dobiju zlatnu boju, okrenite ih i još kratko pržite te ocijedite i izvadite žlicom s rupicama na upijajući papir. Pospite kroštule šećerom u prahu i odmah poslužite.

Hrvatski dan u Martincima

Mjesna i hrvatska samouprava Martinaca 29. srpnja priredila je osmi po redu Hrvatski dan u Martincima. Svaka veća priredba u Martincima je hrvatskog karaktera jer u tom naselju Hrvati čine više od 90% stanovništva. Tako je i Dan sela, održan u lipnju, bio također hrvatski, ali ovaj o kojem ovdje pišemo svojim karakterom pretvorio se u pravo hrvatsko veselje koje je potrajalo do ranih jutarnjih sati čemu je pogodovao i topao srpanjski dan i noć te jutro sljedećeg dana u koje se produžila zabava, kazala nam je jedna od glavnih organizatorki, Kristina Gregeš-Pandur, voditeljica Ženskog pjevačkog zbora „Korjeni” i odgovorna u selu za sva kulturna događanja. Dan je počeo poslijepodne svetom misom u mjesnoj crkvi koju je predvodio mjesni župnik Norbert Nagy, a istovremeno na nogometnom igralištu u Cretiću igrala se prijateljska nogometna utakmica između nogometaša martinačkog mjesnog kluba i gostiju iz Brezovice. Događanja su nastavljena kulturnim programom. Okupljene je pozdravio načelnik sela Pavo Gujaš, a potom je posebno pozdravio visoke goste, među njima predsjednika Hrvatske državne samouprave Miju Karagića, generalnog konzula Republike Hrvatske u Pečuhu Ivana Bandića, Petéra Tasnádija, dopredsjednika Skupštine Baranjske županije, parlamentarnog zastupnika Imrea Pichlera i zastupnike mjesne i hrvatske samouprave Martinaca. Okupljene Martinčane, mnogobrojne Hrvate iz svih podravskih naselja koji su se našli u Martincima, i martinačke goste prigodnim je riječima pozdravio predsjednik HDS-a Mijo Karagić, a potom je počeo bogat kulturno-folklorni program u kojem su sudjelovali folklorišti martinačke osnovne škole, KUD „Seljačka sloga” iz Brezovice s kojima je Ženski pjevački zbor „Korjeni” uspostavio plodnu suradnju, te su Martinčanke prošle godine i gostovale u Brezovici na smotri folklor. Uz narečene nastupio je i Mješoviti hrvatski pjevački zbor Harkanja u kojem ima puno članova porijeklom upravo iz Martinaca ili iz drugih podravskih naselja. Nisu izostali ni domaćini „Korjeni” i „Podravka”. Priredba je održana na prostoru ispred športske dvorane, a nastup poznate estradne zvijezde Krunoslava Kiće Slabinca bio je pravi dar Martinčanima, koji su uživali kako u njegovim pjesmama tako i u šalama kojima je popratio svoj nastup. „Bilo je preveć lepo”, kazuju mi Martinčani, a bal do zore bio je za pamćenje. Hrvatski dan u Martincima ostvaren je potporom Javne zaklade za nacionalne i etničke manjine u Mađarskoj, Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Pečuhu te mjesne i hrvatske samouprave Martinaca.

Kristina Gregeš Pandur & B. P. B.

HRVATSKA KRONIKA

7. rujna 2005. u 13.00 na I. programu MTV-a
(Repriza: 8. rujna 2005. u 14.05 na II. programu, m2)
Događaj tjedna u Hrvatskoj

TV-kalendar
Predaja nove školske zgrade u Pečuhu
Pastoralni asistent iz Prisike
Urednik: Mišo Balaž

V. D. GLAVNOG I ODGOVORNOG UREDNIKA: Branka Pavić-Blažetin, tel.: 72/435-416, e-mail: branka@croatica.hu, NOVINARI: Stipan Balatinac, tel.: 79/454-614, e-mail: baltinac@croatica.hu, Bernadeta Blažetin, tel.: 93/383-034, e-mail: beta@croatica.hu, Timea Horvat, tel.: 94/315-479, e-mail: tiho@croatica.hu, LEKTOR: Živko Mandić, tel.: 1/256-0765, e-mail: zsviko@croatica.hu KOREKTOR: Kristina Goher. ADRESA: 1065 Budapest, Nagymező u. 49. Tel./Fax: 1/269-2811, tel.: 1/269-1974, e-mail: croatica@croatica.hu – ZA POŠTANSKE POŠILJKE: 1396 Budapest, PE.: 495. OSNIVAČ: Savez Hrvata u Mađarskoj. IZDAVAČ: Croatica Kht. RAVNATELJ: Čaba Horvath. List širi posredstvom Mađarske pošte, na osnovi pretplate na žiroračun: CITIBANK Rt. 10800014-30000006-10612032, redakcija Hrvatskoga glasnika i alternativni širitelji. Pretplata na godinu dana iznosi: 4160,-Ft. List pomaže Javna zaklada za nacionalne i etničke manjine u Mađarskoj. Rukopise, fotografije i crteže ne čuvamo i ne vraćamo. TISKARSKA PRIPREMA, TISAK: CROATICA Kht., 1065 Budapest, Nagymező u. 49.

HU ISSN 1215-1270